

Bureau voor Archeologie Rapport 528

Molenstraat-Meent-Wal, Schoonhoven, gemeente Krimpenerwaard: een bureauonderzoek

Colofon

titel: Bureau voor Archeologie Rapport 528. Molenstraat-Meent-Wal,
Schoonhoven, gemeente Krimpenerwaard: een bureauonderzoek

auteur: I.S.J. Beckers (KNA senior prospector)

autorisatie: M. Hanemaaijer (KNA senior prospector)

datum: 5 september 2017

ISSN: 2214-6687

© Bureau voor Archeologie

Koningsweg 244 Utrecht

T 030 245 18 95

E info@bureauvoorarcheologie.nl

I <https://www.bureauvoorarcheologie.nl>

Administratieve gegevens

Projectnummer	2017062401
Provincie	Zuid-Holland
Gemeente	Krimpenerwaard
Plaats	Schoonhoven
Toponiem	Molenstraat-Meent-Wal
Centrum locatie (m RD)	118.375 : 439.727 (x; y)
Omvang plangebied	1720 m ²
Kadastrale gegevens	Kadastrale gemeente Schoonhoven, sectie B, perceel 1639
ARCHIS onderzoeksmeldingsnummer	4558068100
Soort onderzoek	een bureauonderzoek
Opdrachtgever	Lawijn advies&management
Uitvoerder	Bureau voor Archeologie, I.S.J. Beckers (rapportage).
Kaartblad	38B
Periode van uitvoering	Augustus 2017
Bevoegd gezag	Gemeente Krimpenerwaard
Deskundige namens bevoegde overheid	Omgevingsdienst Midden-Holland Dhr. Ch. Thanos
Beheerder en plaats van documentatie	Provinciaal archeologisch Depot, Provincie Zuid-Holland Digitale documentatie: ARCHIS en E-Depot

Figuur 1: Locatie van het plangebied (rode kaders) op de topografische kaart.

Inhoudsopgave

	Samenvatting.....	7
1	Inleiding.....	8
	1.1 Doelstelling en vraagstelling.....	9
2	Bureauonderzoek.....	10
	2.1 Methode.....	10
	2.2 Huidige situatie en beoogde ingreep.....	10
	2.3 Aardkunde.....	11
	2.4 Mogelijke verstoringen.....	12
	2.5 Bewoning en historische situatie.....	12
	2.1 Bekende archeologische en ondergrondse bouwhistorische waarden.....	13
	2.2 Gespecificeerde verwachting.....	16
3	Conclusie.....	17
4	Advies.....	19
5	Literatuur.....	20

Lijst met Figuren

Figuur 1: Locatie van het plangebied (rode kaders) op de topografische kaart.....	4
Figuur 2: Ontwerptekening van het plangebied. Deze afbeelding is westgericht. De zwarte lijn geeft de grens van het plangebied aan, binnen het rood omkaderde gebied zullen nieuwe woningen worden gebouwd.....	8
Figuur 3: Locatie van het plangebied.....	21
Figuur 4: Locatie van het plangebied op de Geologische Kaart van Nederland (Kok 1982).....	22
Figuur 5 Locatie van het plangebied op de digitale paleomeandergordelkaart (Cohen e.a. 2012a).....	23
Figuur 6: Locatie van het plangebied op het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN). Rode gebieden zijn relatief hoog en blauwe gebieden relatief laag (Kadaster en PDOK 2014).....	24
Figuur 7: Diepte van de funderingsbalken van de bebouwing op basis van bouwtekeningen.....	25
Figuur 8: Locatie van het plangebied (zwarte cirkel) op de stadsplattegronden van Schoonhoven door Jacob van Deventer uit ca. 1550.....	26
Figuur 9: Locatie van het plangebied op de stadsplattegrond van Schoonhoven door Blaeu uit 1652.....	27
Figuur 10: Locatie van het plangebied op de kadastrale minuutkaart uit de periode van 1811 tot en met 1832. Deze kaart is westgericht.....	27
Figuur 11: Locatie van het plangebied op de Bonnekaart uit 1877.....	28
Figuur 12: Locatie van het plangebied op de Bonnekaart uit 1898.....	29
Figuur 13: Locatie van Archis-meldingen (onderzoeksmeldingen en waarnemingen) in het onderzoeksgebied (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed 2016).....	30
Figuur 14: Locatie van het plangebied op de archeologische beleidskaart van de voormalige gemeente Schoonhoven (Breimer 2011).....	30

Lijst met Tabellen

Tabel 1: Aardkundige waarden.....	12
Tabel 2: Bekende waarden tot ca. 100 m van het plangebied.....	16

Samenvatting

Bureau voor Archeologie heeft een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd voor de bouw van woningen in een gebied tussen de Meent, Molenstraat en de Wal te Schoonhoven.

De vraagstelling van het onderzoek luidt: hoe kan rekening gehouden worden met eventuele archeologische waarden bij de voorgenomen ontwikkeling? Het onderzoek is uitgevoerd in overeenstemming met de richtlijnen van de KNA, protocol 4002. In het kader van het onderzoek zijn kaarten, databases en literatuur geraadpleegd om te komen tot een gespecificeerde archeologische verwachting van het gebied.

Het huidige fabriekspand in het noorden van het plangebied zal ingericht worden als appartementengebouw. Hier zullen geen bodemingrepen plaats gaan vinden. In het zuiden van het plangebied, naast de Molenstraat en de Wal, worden nieuwe woningen gebouwd. De funderingsbalken van de woningen aan de Molenstraat reiken tot een diepte van ca. 50 cm -mv. Aan de zijde van de Wal is een bestaande kelder/souterrain die reikt tot ca. 250 cm -mv aanwezig. Hier zullen de funderingen niet worden aangepast, de nieuwbouw zal boven de bestaande kelder/souterrain worden aangelegd.

Uit het bureauonderzoek blijkt dat vanwege de ligging in de stadskern van Schoonhoven een hoge archeologische verwachtingswaarde geldt voor de perioden Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd. De archeologische waarden (funderingresten, resten van beer- en waterputten, en andere bewoningsresten zoals fragmenten aardewerk, botmateriaal, leer, glas, steengoed en bouw materiaal) worden verwacht in een humeus ophogingspakket, dat waarschijnlijk minimaal 160 cm dik is. In het oosten van het plangebied wordt een minimaal 230 cm dik ophogingspakket verwacht. In het oosten van het plangebied heeft een 18^e eeuwse Rooms-Katholieke schuilkerk gestaan, de Sint Bartholomeuskerk. Eventuele funderingsresten van vroegere woningen zullen zich concentreren langs de Molenstraat en de Meent. Waarschijnlijk heeft de bouw van de 20^e eeuwse bebouwing het niveau direct onder het maaiveld (tot een diepte van ca. 50 cm -mv) verstoord.

Bureau voor Archeologie adviseert, als er niet dieper dan 50 cm -mv gegraven zal worden, het plangebied vrij te geven voor de voorgenomen ontwikkeling. Indien dieper dan 50 cm -mv wordt gegraven adviseert Bureau voor Archeologie een archeologische begeleiding conform protocol proefsleuven (AB) uit te voeren. De archeologische begeleiding start op het moment dat de huidige bebouwing tot aan het maaiveld is afgebroken en er dieper dan het huidige maaiveld gegraven zal worden. De werkwijze van de archeologische begeleiding zal vastgelegd moeten worden in een door de bevoegde overheid goed te keuren Programma van Eisen (PvE).

Dit onderzoek is met grote zorgvuldigheid uitgevoerd. Het is echter nooit uit te sluiten dat toch archeologische resten worden aangetroffen bij de graafwerkzaamheden. Eventuele archeologische resten is men verplicht te melden bij de Minister van OCW in overeenstemming met de Erfgoedwet uit 2016. In dit geval wordt aangeraden om contact op te nemen met de gemeente Krimpenerwaard.

1 Inleiding

Bureau voor Archeologie heeft een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd voor de bouw van woningen in een gebied tussen de Meent, Molenstraat en de Wal te Schoonhoven.

Figuur 2: Ontwerptekening van het plangebied. Deze afbeelding is westgericht. De zwarte lijn geeft de grens van het plangebied aan, binnen het rood omkaderde gebied zullen nieuwe woningen worden gebouwd.

Het plangebied maakt deel uit van het bestemmingsplan Parapluplan Cultuurhistorie en Archeologie, dat op 30 oktober 2014 door de gemeente Schoonhoven is vastgesteld. Het plangebied heeft in dit bestemmingsplan de dubbelbestemming Waarde Archeologie 1 gekregen. Voor de gebieden met de dubbelbestemming Waarde Archeologie 1 geldt dat archeologisch onderzoek noodzakelijk is bij bodemingrepen met een oppervlakte van meer dan 50 m² en dieper dan 30 cm -mv.¹

Het plangebied heeft een oppervlak van ca. 1720 m²; zie fig. 2. De beoogde ontwikkeling leidt tot een bodemverstoring tot maximaal 50 -cm mv. Hiermee overschrijdt het plan de vrijstellingscriteria en geldt de verplichting om een onderzoek op de locatie uit te voeren.

Het onderzoeksgebied is een zone met straal van circa 100 m om de ontwikkeling heen.

Het onderzoek is uitgevoerd onder certificaat BRL SIKB 4000,² in overeenstemming met de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA versie 4.0).³

1 <http://www.ruimtelijkeplannen.nl>

2 <http://www.kiwa.nl/upload/certificate/00094278.pdf>

3 (SIKB 2016a)

1.1 Doelstelling en vraagstelling

Het doel van het bureauonderzoek is het opstellen van een gespecificeerde archeologische verwachting zodat een beslissing genomen kan worden over hoe met eventuele archeologische waarden rekening moet worden gehouden bij de voorgenomen werkzaamheden.

De volgende onderzoeksvragen zijn in dit onderzoek gebruikt:

1. Waaruit bestaan de voorgenomen bodemingrepen?
2. Wat is de landschappelijke ligging van het plangebied in termen van geomorfologie, geologie en bodemkunde?
3. Zijn er (aanwijzingen voor) archeologische waarden in het plangebied aanwezig, en zo ja, wat is naar verwachting de omvang, ligging, aard en datering hiervan?
4. Indien er (mogelijk) archeologische waarden aanwezig zijn:
 - a) Worden deze archeologische waarden verstoord door de voorgenomen bodemingrepen? Zo ja, op welke wijze?
 - b) Welke maatregelen kunnen worden genomen om voldoende rekening te houden met deze archeologische waarden?

2 Bureauonderzoek

2.1 Methode

Het bureauonderzoek is uitgevoerd in overeenstemming met de richtlijnen van de KNA 4.0, protocol 4002.⁴

In het kader van het onderzoek zijn kaarten, databases en literatuur geraadpleegd om tot een gespecificeerde archeologische verwachting van het gebied te komen. Eerst wordt het plan- en onderzoeksgebied vastgesteld en het onderzoek gemeld bij ARCHIS. Daarna wordt achtereenvolgens de aardkundige, archeologische en historische context van het te onderzoeken gebied bestudeerd. Deze gegevens leiden tot het opstellen van een gespecificeerde verwachting. In de gespecificeerde verwachting worden de mogelijk aanwezige archeologische waarden beschreven in termen van onder meer diepteligging, omvang, ouderdom en conservering.

De genoemde stappen leidden tot onderhavig rapport en het openbaar maken van de resultaten bij Archis en het e-Depot voor de Nederlandse Archeologie.⁵ In de hierna volgende hoofdstukken worden de belangrijkste onderzoeksgegevens gepresenteerd.

Van alle afgebeelde kaarten is het noorden boven, tenzij anders aangegeven.

2.2 Huidige situatie en beoogde ingreep

Het plangebied ligt tussen de Meent, de Molenstraat en de Wal in Schoonhoven in de gemeente Krimpenerwaard. Het plangebied wordt aan de noordoostelijke zijde begrensd door de percelen van de Wal 16 tot en met 24. De zuidgrens van het plangebied wordt gevormd door de percelen van de Molenstraat 3 en de Wal 14 (fig. 1 en 3)

Het noordelijke gedeelte van het plangebied bestaat momenteel voornamelijk uit een voormalig fabriekspand. Dit pand grenst aan de Meent, Molenstraat en de Wal. Aan de achterzijde van het pand zijn momenteel enkele tuinen aanwezig. Het gebied ten zuiden van het fabriekspand is momenteel bebouwd met enkele garages en opslagloodsen.

Het fabriekspand zal gehandhaafd blijven; er vinden alleen bouwwerkzaamheden plaats in het interieur. In het fabriekspand zullen appartementen gerealiseerd worden.

De bebouwing in het zuidelijke gedeelte van het plangebied zal worden gesloopt. Vervolgens zullen langs de Wal en langs de Molenstraat woningen gebouwd worden (fig. 2).

De Molenstraat zelf zal opnieuw worden ingericht waarbij het straatniveau 20 cm hoger zal komen te liggen. De fundering van de woningen langs de Molenstraat zal reiken tot ca. 50 cm onder het huidige maaiveld en 70 cm onder het toekomstige maaiveld.

De woningen aan de Wal zullen worden gebouwd op een reeds bestaande kelder die reikt tot een diepte van 250 cm -mv. De vloeren en funderingen zullen niet worden aangepast. Het gedeelte tussen de woningen zal worden ingericht als

4 (SIKB 2016b)

5 (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en Data Archiving and Networking Services)

parkeerplaats.

2.3 Aardkunde

De aardkundige gegevens staan samengevat in tabel 1.

Het plangebied ligt in de Krimpenerwaard in het centrale Nederlandse rivierengebied.⁶ In het Holoceen, de relatief warme periode vanaf ca. 9.700 v. Chr., heeft hier voornamelijk sedimentatie plaatsgevonden door de (voorlopers) van de Rijn en de Maas. Alle Holocene rivierafzettingen worden tot de Formatie van Echteld gerekend.

In de meandergeul van een meanderende rivier werden grof zand en grind afgezet. Langs de stroomgeulen werden rivieroeverwallen gevormd, bestaande uit zandige en sterk tot uiterst siltige klei. De rivieroeverwallen zijn in het rivierengebied relatief hoge plaatsen in het landschap, geschikt voor bewoning en landbouw. Achter de rivieroeverwallen vond in een relatief rustig milieu sedimentatie plaats van zwak tot matig siltige klei; dit gebied wordt ook wel komgebied genoemd. In het komgebied heersten natte omstandigheden en daarom konden in deze gebieden ook veenlagen ontstaan.⁷

Op de kaarten die de situatie weergeven vanaf 5.500 v. Chr. tot 100 n. Chr. in de Atlas van Holoceen Nederland is het plangebied gekarteerd in een veengebied.⁸ Het gebied zal buiten de zones met rivier- en zeeactiviteit hebben gelegen en door het relatief rustige milieu kon een dik veenpakket ontstaan. Volgens de Geologische kaart van Nederland komen echter ingeschakeld in het hierbij ontstane veenpakket kom- en oeverafzettingen voor (fig. 4).⁹

Op de paleomeandergordelkaart is ten zuiden van het plangebied de Lek gekarteerd en ten westen van het plangebied de Lopikerwetering (fig. 5).¹⁰ De Lek en de Lopikerwetering werden actief rond het begin van de jaartelling en bleven actief tot de bedijking in de Late Middeleeuwen. De Lopikerwetering is ontstaan uit het voormalige veenstroompje de Zevender.¹¹

Uit een archeologische begeleiding die in de Molenstraat is uitgevoerd blijkt dat in het onderzoeksgebied een laag komafzettingen van de Lek is afgezet gedurende de Romeinse tijd of (het begin van) de Middeleeuwen. Deze komafzettingen zullen aan de oppervlakte hebben gelegen toen het plangebied deel ging uitmaken van de stadskern in de 13^e eeuw na Chr. Vervolgens zijn vanwege de langdurige bewoning van het gebied enkele ophogingspakketten aangebracht. Tijdens de archeologische begeleiding in de Molenstraat was dit opgebrachte pakket uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd ongeveer 160 cm dik.¹² Tijdens een archeologisch booronderzoek op de Wal 16, net ten noorden van het plangebied, werd dit ophogingspakket ook aangetroffen, maar was het hier ten minste 230 cm dik.¹³ Uit een analyse van het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN, fig. 6), blijkt dat de maaiveldhoogte van de Wal op 4,06 m +NAP ligt en langs de Molenstraat op ca. 2,1 m +NAP. Langs de Wal wordt daarom een relatief dik ophogingspakket verwacht.¹⁴ Dit pakket maakt deel uit van het de

6 (Rensink e.a. 2015)

7 (de Mulder *et al* 2003)

8 (Vos en Weerts 2011)

9 (Kok 1982)

10 (Cohen e.a. 2012b)

11 Cohen *et al.* 2012a

12 (Van der Ham, Timmers, en Wagner 2015)

13 (Kerkhoven 2012)

14 <https://ahn.arcgisonline.nl/ahnviewer/>

stadsversterking (wal) rondom de historische kern van Schoonhoven en dateert uit de Late Middeleeuwen en de Nieuwe tijd.

<i>Bron</i>	<i>Situatie plangebied, omschrijving</i>
Geologie (fig. 4 en 5)	Geologische Overzichtskaart 1 : 250 000: ¹⁵ <ul style="list-style-type: none"> rF2k: Afzettingen van Tiel (komafzettingen) op een afwisseling van Hollandveen met afzettingen van Gorkum (kom en oeverafzettingen). In de huidige terminologie is dit Formatie van Echteld (komafzettingen) of een afwisseling van de Formatie van Nieuwkoop (Hollandveen Laagpakket) met de Formatie van Echteld (kom- en oeverafzettingen).¹⁶ Bedding Gordels: ¹⁷ <ul style="list-style-type: none"> ten noorden van de Lek en ten oosten van de Lopikerwetering, beide actief vanaf het begin van de jaarterlving tot 1.100 n. Chr.
Bodemkunde	Gekarteerd als bebouwd ¹⁸
Geomorfologie	Gekarteerd als bebouwd ¹⁹
AHN (fig. 6)	2,08-2,1 m +NAP langs de Molenstraat, 4,6 m +NAP langs de Wal ²⁰

Tabel 1: Aardkundige waarden.

2.4 Mogelijke verstoringen

Het plangebied is bijna geheel bebouwd. Tijdens het onderzoek zijn vijf bouwtekeningen van de huidige bebouwing geraadpleegd. Op drie bouwtekeningen zijn de funderingsdieptes te herleiden (fig. 7). Op de hoek van de Meent en de Molenstraat is er sprake van een 120 cm diepe fundering. Ter plaatse van het voormalige ovengebouw, centraal in het plangebied, zijn 65 cm diepe funderingsbalken aangebracht. Van de overige bebouwing kon de precieze funderingsdiepte niet herleid worden. Aan de Walzijde is een 250 cm diepe kelder aanwezig. Deze is niet afgebeeld op de beschikbare bouwtekeningen.

Uit een archeologisch booronderzoek dat net ten noorden van het plangebied, op de locatie Wal 16, is uitgevoerd, blijkt de verstoring door de (voormalige) bebouwing 50 cm is.²¹ Waarschijnlijk zal de verstoring van de bebouwing binnen het plangebied waarvan geen bouwtekeningen beschikbaar zijn ook tot ca. 50 cm -mv gaan.

2.5 Bewoning en historische situatie

Tijdens de archeologische begeleiding in de Molenstraat werden sporen van landbewerking gevonden. Deze sporen dateren van voor het ontstaan van de stad Schoonhoven, waarschijnlijk uit de 11^e of 12^e eeuw na Chr. In deze periode is het gebied dus een landbouwgebied geweest.²²

In de 13^e eeuw na Chr. werd bij de samenvloeiing van de Zevender en de Lek een kasteel gesticht door de adellijke familie van der Leede. Schoonhoven is in de 13^e eeuw na Chr. rondom dit kasteel ontstaan. De oudste vermelding dateert

¹⁵ (Kok 1982)

¹⁶ de Mulder 2003

¹⁷ (Cohen e.a. 2012a)

¹⁸ (Alterra 2009)

¹⁹ (De Buck, Markus, en Vos 1984)

²⁰ <https://ahn.arcgisonline.nl/ahnviewer/>

²¹ (Kerkhoven 2012)

²² (Van der Ham, Timmers, en Wagner 2015)

uit 1247; 'Sconhoven'. Rond 1350 na Chr. werd een stadsmuur ter hoogte van de oostelijke zijde van de Wal gebouwd.²³

Rond 1550 n. Chr. is door Jacob van Deventer een stadsplattegrond van Schoonhoven gemaakt (fig. 8). De Middeleeuwse stad zal er ongeveer hetzelfde hebben uitgezien. Het stratenpatroon was toen al grotendeels gelijk aan het huidige stratenpatroon. Op de stadsplattegrond van Jacob van Deventer is ten westen van de Molenstraat een klooster weergegeven. Dit is het voormalige Karmelietenklooster, dat uit de 13^e tot en met de 17^e eeuw dateert. De stadsmuur lag toen langs de oostelijke zijde van de wal. De stadsmuur is in de periode tussen 1582 en 1601 vernieuwd. Op de stadsplattegrond van van Deventer is alleen de westelijke zijde van het plangebied bebouwd weergegeven. Het oostelijk deel is in gebruik als tuin.

De stadsplattegrond van Blaeu uit 1652 is gedetailleerder dan de stadsplattegrond van van Deventer (fig. 9). Op de stadsplattegrond van Blaeu is de nieuwe stadsmuur (let op het bastion) goed zichtbaar. Verder is duidelijk dat in deze periode alleen de zijdes langs de Molenstraat en de Meent bebouwd zijn. De oostelijke zijde van het plangebied is op deze kaart afgebeeld als tuin. De Meent is op de stadsplattegrond van Blaeu omschreven als 'Schoenmakersstraat'. Tijdens een archeologische begeleiding langs de Karmelietenstraat zijn inderdaad een groot aantal fragmenten leer en schoenmakersafval aangetroffen.²⁴

Op de kadastrale minuutkaart uit de periode van 1811 tot 1832 is de bebouwing nog geconcentreerd langs de Molenstraat en de Meent (fig. 10). In het oosten van het plangebied langs de Wal is één gebouw ingetekend. Het betreft hier een voormalige Rooms-Katholieke schuilkerk, de Sint Bartolomeuskerk. Deze kerk is gebouwd in 1784 na Chr en gesloopt in 1905. Na 1816 werden de vestingwerken van Schoonhoven gesloopt. Op de Bonnekaarten van 1877 en 1881 is alleen langs de Molenstraat bebouwing weergegeven (fig. 11), op de Bonnekaarten uit 1898 tot en met 1914 is ook langs de Wal bebouwing ingetekend (fig. 12). Op de topografische kaarten uit de periode van 1936 tot en met 1995 is het gebied ingetekend als een massief bouwblok, dus waar precies bebouwing heeft bestaan in deze periode is op deze kaarten niet zichtbaar. De fabriek in het noorden van het plangebied dateert volgens de gegevens van de Basisregistratie Adressen en Gebouwen uit 1920.²⁵ Deze fabriek is een voormalige aardewerk- en plateelfabriek en goud- en zilversmederij.²⁶

2.1 Bekende archeologische en ondergrondse bouwhistorische waarden

Archeologische waarnemingen en onderzoeksmeldingen staan weergegeven in fig. 13 en staan toegelicht in tabel 2.

Op de archeologische beleidskaart van de voormalige gemeente Schoonhoven maakt het plangebied deel uit van de zone 1; hier geldt een hoge archeologische verwachtingswaarde (fig. 14). De reden hiervoor is de ligging in de stadskern van Schoonhoven waarin veel archeologische waarden uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd zijn aangetroffen.²⁷

23 (Haartsen 2009)

24 (Van der Ham, Timmers, en Wagner 2015)

25 <https://bagviewer.kadaster.nl>

26 <http://www.bodemloket.nl>

27 (Breimer 2011)

Zo is bijvoorbeeld direct ten westen van het plangebied een archeologische begeleiding uitgevoerd tijdens het graven van een rioolsleuf. Hierbij zijn op de hoek van de Meent en de Molenstraat muurresten gevonden uit de 14^e, 15^e en 16^e eeuw. Verder naar het westen (ca. 50 m ten westen van het plangebied) zijn resten gevonden van het voormalige Karmelietenklooster uit de 13^e tot en met de 17^e eeuw en resten van bewoning, nijverheid (zilvermallen en schoenmakersafval) en infrastructuur (enkele overkluizingen van de voormalige rivierloop van de Zevender) uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd.²⁸ Tijdens een eerder proefsleuvenonderzoek en een archeologische begeleiding waren hier al resten van het klooster en veel bewoningsresten uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd gevonden.²⁹

Op het perceel van de Wal 16 is een archeologisch booronderzoek uitgevoerd. Uit dit onderzoek bleek dat hier een ophogingspakket uit de late Middeleeuwen en Nieuwe tijd aanwezig is dat tenminste 2,3 m dik is. Alle vijf de gezette boringen zijn gestuit, vermoedelijk op muurresten. Op basis van deze onderzoeksresultaten is geadviseerd om een archeologische begeleiding uit te voeren indien dieper dan 50 cm -mv gegraven zal worden.³⁰

Tijdens een booronderzoek in het kader van de plaatsing van ondergrondse afvalcontainers zijn enkele boringen op de hoek van de Wal en de Meent gezet. Ook uit dit onderzoek bleek dat in de locatie een ophogingsdek uit de Late Middeleeuwen of Nieuwe tijd aanwezig is. Er is een archeologische begeleiding geadviseerd. Deze is voor zover bekend nog niet uitgevoerd.³¹

Bron	omschrijving
Archeologische terreinen	geen
Waarnemingen	442.501: Kloosterstraat, Korte Dijk, Molenstraat zie onderzoeksmelding 2339745100 424.775: Wal 16 zie onderzoeksmelding 2385883100
Vondstmeldingen	geen
Onderzoeksmeldingen	2067569100: Schoonhoven, 't Klooster, booronderzoek Uit het veldonderzoek bleek dat in deellocatie A een 40 tot 90 cm dikke laag recent ophoogzand aanwezig was gevolgd door een minstens 50 cm dik ouder ophogingspakket. In deellocatie B is dit ophogingspakket minstens 100 cm dik. Het ophogingspakket bevatte bijmenging van ongedateerd baksteen en puin (o.a. mortel), een fragment aardewerk (vanaf de late Middeleeuwen) en een IJsselsteen uit de periode 1600 tot 1900. Op een diepte van 20 tot 100 cm onder de top van het ophogingspakket stuitte de boringen op een puinlaag. Deze kan (gedeeltelijk) afkomstig zijn van de recente bebouwing, maar wijst mogelijk op de resten van oudere bebouwing. De aard en verspreiding van deze puinlaag zijn niet bekend. Het booronderzoek heeft onvoldoende uitsluitel kunnen geven over de aard, datering, diepteligging en verspreiding van de aanwezige puinlagen. Op basis van deze resultaten wordt een vervolgonderzoek aanbevolen in de vorm van proefsleuven. 2339745100: Schoonhoven, Kloosterstraat, Korte Dijk, Molenstraat, proefsleuvenonderzoek Tijdens het proefsleuvenonderzoek zijn, behalve resten van het 13e eeuwse kloosterterrein, veel archeologische bewoningsresten

28 Onderzoeksmelding 2370305100, (Van der Ham, Timmers, en Wagner 2015)

29 Onderzoeksmeldingen 2067569100, 2339745100 en 2426082100, waarneming 442501.

30 Onderzoeksmelding 2385883100, waarneming 424775, (Kerkhoven 2012)

31 Onderzoeksmelding 2441367100

Bron	omschrijving
	<p>(funderingsresten, aardewerk, beer- en waterputten) uit de Nieuwe tijd aanwezig. De top van het Middeleeuwse pakket werd op een diepte van ca. 0,85 tot 1 m + NAP aangetroffen. Uit het onderzoek blijkt dat het gebied in de Nieuwe tijd steeds dichter bebouwd is geraakt.</p> <p>2370305100: Schoonhoven, Molenstraat e.o., archeologische begeleiding</p> <p>Archeologische begeleiding van rioleringswerkzaamheden in de straten Klooster, Carmelietenstraat, Nes, Meent, Molenstraat, Kortedijk, Scheepsmakershaven en de saneringslocatie het Westblok Historisch: Kloosterterrein van de Carmelieten Voormalige zilverfabriek Hooijkaas en omliggende straten Eerste resultaten (mei 2012): In de rioolsleufprofielen (Nes-Meent-Molenstraat-Kortedijk) komen voor (stratigrafisch geordend) gestapelde straatniveaus, oude maaivelden, afvallagen, akker met ploegsporen (Nes) en natuurlijke overstromingslagen (komkleigebied). In de rioolsleuven in de straten en op het Westblok zijn aangetroffen: - resten van bebouwing (17e-18e/19e eeuw) in de Molenstraat-zuidwestzijde, het Westblok, de Carmelietenstraat, Klooster-noordzijde en de Scheepmakershaven-noordoostzijde -de <=19e-eeuwse overkluizing van de Zevender (voormalige rivier, gedempte sloot uit de late 19e/vroege 20e eeuw) in de Carmelieten-westzijde, Klooster-zuidzijde en de Kortedijk-oostzijde - kloostertuinmuur, Westblok-westzijde, Klooster-zuidzijde - alg. bebouwing en erfgebruik (erfbegrenzing, mestkuilen, afvallagen, beerkuilen, waterput) van het kloosterterrein in het Westblok, de Carmelietenstraat en het Klooster - funderingsresten van waarschijnlijk de kapel aan de noordzijde van het kloosterterrein in de Carmelietenstraat - begraving op het kloosterterrein in het Klooster-middendeel - bedijking in het Klooster-zuidzijde en de Kortedijk.³²</p> <p>2385883100: Schoonhoven, Wal 16, bureau- en booronderzoek</p> <p>Op basis van het bureauonderzoek worden in het plangebied graven verwacht, die samenhangen met een kerkhof uit de Nieuwe tijd (16e tot 19e eeuw). Daarnaast kunnen in het plangebied historische bebouwingsresten worden verwacht die samenhangen met de bestaande bebouwing uit de Nieuwe tijd. Ook is een verwachting op nederzettingsresten uit de Late Middeleeuwen. Deze kunnen bestaan uit laatmiddeleeuwse bebouwingsresten. 2) Uit het booronderzoek blijkt dat zich in het plangebied tot 2,3 m -Mv een antropogeen ophogingspakket bevindt, dat op basis van de vondsten uit de Nieuwe tijd dateert. Aangezien alle boringen zijn gestuit op baksteen (muurresten?) en een ondoordringbare (puin-)laag, kunnen zich op een dieper niveau ook nog archeologische waarden uit de Late-Middeleeuwen bevinden. Hoewel tijdens het booronderzoek geen botfragmenten zijn opgeboord, moet gezien het gebruik van het terrein in de Nieuwe tijd als kerkhof, ter degen rekening worden gehouden met inhumatiegraven. Op basis van de onderzoeksresultaten en de relatief kleine oppervlakte van de ingreep (ca. 20 m²) is geadviseerd om, als er dieper dan 50 cm -mv gegraven wordt een archeologische begeleiding uit te voeren.³³</p> <p>2441367100: Schoonhoven, afvalcontainers, booronderzoek</p> <p>In de boringen zijn op vrijwel alle locaties archeologische resten aangetroffen. Het betreft hoofdzakelijk ondoordringbaar puin, ophogingslagen en een vestingwal. Alleen de drie meest westelijke locaties (buiten de ME stadskern) hebben geen archeologische resten opgeleverd met uitzondering van een in de 19e eeuw gedempte gracht. Geadviseerd is om de werkzaamheden op (vrijwel) alle locaties archeologisch te begeleiden, aangezien regulier proefsleuvenonderzoek en/of een opgraving vanwege de beperkte omvang van de locaties en de beperkingen vanwege de ligging in het centrum, niet (goed) mogelijk is.</p>

32 (Van der Ham, Timmers, en Wagner 2015)

33 (Kerkhoven 2012)

Bron	omschrijving
	4012289100: Schoonhoven, booronderzoek Geen gegevens digitaal gepubliceerd
Gemeentelijke kaart	Hoge verwachtingswaarde. ³⁴
Bouwhistorische waarden	geen

Tabel 2: Bekende waarden tot ca. 100 m van het plangebied.

2.2 Gespecificeerde verwachting

In het plangebied geldt vanwege de ligging inde stadskern van Schoonhoven een hoge archeologische verwachting voor de perioden Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd. De archeologische waarden worden verwacht in een humeus ophogingspakket, dat waarschijnlijk minimaal 1,6 m dik is. Waarschijnlijk is dit ophogingspakket in het oosten van het plangebied relatief dik, omdat hier ten behoeve van de stadsversterkingen veel grond is opgebracht. Tijdens het booronderzoek op de locatie Wal 16 bleek dat het ophogingspakket hier ten minste 2,3 m dik was. Direct onder het ophogingspakket kunnen archeologische sporen aanwezig zijn van landbewerking uit de Late Middeleeuwen.

De mogelijke archeologische waarden bestaan uit funderingsresten, resten van beer- en waterputten, en andere bewoningsresten zoals fragmenten aardewerk, botmateriaal, leer, glas, steengoed en bouw materiaal. In het oosten van het plangebied heeft een 18^e eeuwse Rooms-Katholieke schuilkerk gestaan, de Sint Bartholomeuskerk. Eventuele funderingsresten van vroegere woningen zullen zich concentreren langs de Molenstraat en de Meent. Waarschijnlijk heeft de 20^e eeuwse bebouwing het niveau direct onder het maaiveld verstoord. De kans op intacte resten uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd is echter nog steeds erg groot.

Strategie om deze verwachting te toetsen in overeenstemming met stroomdiagram van protocol 4003

In het plangebied worden resten uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd verwacht. Het uitvoeren van een booronderzoek is minder geschikt omdat met een booronderzoek de aan- of afwezigheid van funderingsresten niet kan worden aangetoond. Omdat het plangebied nagenoeg volledig is bebouwd wordt een archeologische begeleiding een geschikte onderzoeksmethode geacht.

³⁴ (Breimer 2011)

3 Conclusie

De onderzoeksvragen kunnen als volgt worden beantwoord:

1. *Waaruit bestaan de voorgenomen bodemingrepen?*

In het noorden van het plangebied blijft de huidige bebouwing gehandhaafd en vinden er geen bodemingrepen plaats. In het zuiden van het plangebied zal de bestaande bebouwing gesloopt worden en zullen langs de Molenstraat en de Wal enkele woningen gebouwd worden. De fundering van de woningen langs de Molenstraat zal reiken tot ca. 50 cm onder het huidige maaiveld. De woningen langs de Wal zullen worden gebouwd op een bestaande ca. 250 cm diepe kelder.

2. *Wat is de landschappelijke ligging van het plangebied in termen van geomorfologie, geologie en bodemkunde?*

Het plangebied maakt deel uit van de stadskern van Schoonhoven. Uit onderzoek is gebleken dat deze stadskern is ontstaan op een laag komafzettingen van de Lek. Deze komafzettingen zijn afgezet in de Romeinse tijd of in (het begin van) de Middeleeuwen. Vanwege de lange bewoningshistorie van het gebied is in de Late Middeleeuwen een minimaal 160 cm dik ophogingspakket aangebracht. Waarschijnlijk is dit pakket aan de oostzijde van het plangebied relatief dik. Hier heeft het ophogingspakket uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd een dikte van minimaal 230 cm.

3. *Zijn er (aanwijzingen voor) archeologische waarden in het plangebied aanwezig, en zo ja, wat is naar verwachting de omvang, ligging, aard en datering hiervan*

Uit het historische kaartmateriaal blijkt dat langs de Molenstraat en de Meent funderingsresten van woningen verwacht kunnen worden. Het oostelijke deel van het plangebied is lange tijd in gebruik geweest als tuin, maar in de 18e eeuw is hier een Rooms-Katholieke schuilkerk gebouwd. In dit gebied worden naast de funderingsresten van de schuilkerk ook beer- en waterputten verwacht. In het hele plangebied kunnen bewoningsresten uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd aanwezig zijn.

4. *Indien er (mogelijk) archeologische waarden aanwezig zijn:*

a) *Worden deze archeologische waarden verstoord door de voorgenomen bodemingrepen? Zo ja, op welke wijze?*

Omdat het plangebied bijna geheel met 20^e eeuwse bebouwing bedekt is, is het waarschijnlijk dat het plangebied al tot een diepte van ca. 50 cm -mv verstoord is geraakt. Tijdens een booronderzoek op het aangrenzende perceel werd ook een recente verstoring tot ca. 50 cm -mv geconstateerd. Indien de toekomstige verstoring beperkt blijft tot 50 cm -mv zullen de mogelijke archeologische waarden niet worden verstoord. Als er echter dieper dan 50 cm diep gegraven zal worden, kunnen ze wel verstoord worden.

b) *Welke maatregelen kunnen worden genomen om voldoende rekening te houden met deze archeologische waarden?*

Als er dieper dan 50 cm -mv gegraven zal worden, kunnen archeologische waarden uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd verstoord worden. Het heeft op deze locatie weinig zin om een archeologisch booronderzoek uit te voeren met als doel deze mogelijke waarden te prospecteren, omdat de locatie bijna geheel bebouwd is en omdat dan mogelijke funderingsresten gemist kunnen worden. Een meer efficiënte onderzoeksmethode is om, als er dieper dan 50 cm -mv gegraven zal worden, een archeologische begeleiding van de graafwerkzaamheden zal plaatsvinden. De archeologische begeleiding start op het moment dat de huidige bebouwing tot aan het maaiveld is afgebroken en er dieper dan het huidige maaiveld gegraven zal worden. De precieze werkwijze zal dan in een door de bevoegde overheid goed te keuren Programma van Eisen (PvE) vermeld moeten worden.

4 Advies

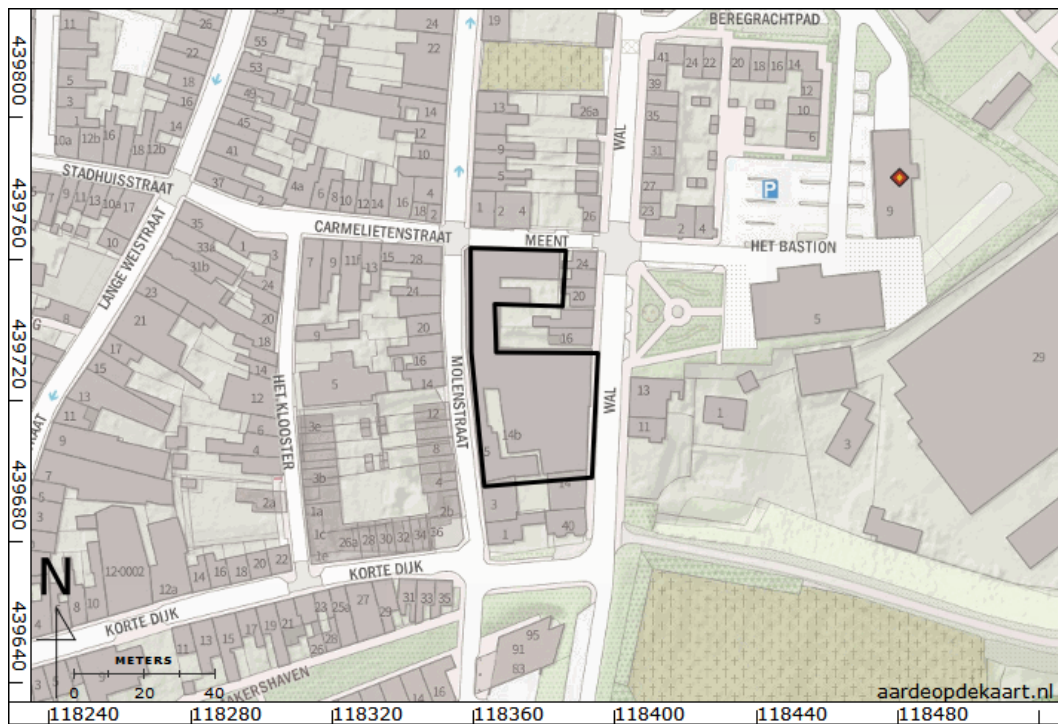
Bureau voor Archeologie adviseert, als er niet dieper dan 50 cm -mv gegraven zal worden, het plangebied vrij te geven voor de voorgenomen ontwikkeling. Indien dieper dan 50 cm -mv wordt gegraven adviseert Bureau voor Archeologie een archeologische begeleiding conform protocol proefsleuven (AB) uit te voeren. De archeologische begeleiding start op het moment dat de huidige bebouwing tot aan het maaiveld is afgebroken en er dieper dan het huidige maaiveld gegraven zal worden. De werkwijze van de archeologische begeleiding zal vastgelegd moeten worden in een door de bevoegde overheid goed te keuren Programma van Eisen (PvE).

Dit onderzoek is met grote zorgvuldigheid uitgevoerd. Het is echter nooit uit te sluiten dat toch archeologische resten worden aangetroffen bij de graafwerkzaamheden. Eventuele archeologische resten is men verplicht te melden bij de Minister van OCW in overeenstemming met de Erfgoedwet uit 2016. In dit geval wordt aangeraden om contact op te nemen met de gemeente Krimpenerwaard.

5 Literatuur

- Alterra. 2009. "*Digitale Geomorfologische Kaart van Nederland*".
- Breimer, J.N.W. 2011. "*Nota archeologiebeleid, gemeente Schoonhoven*". Hazenberg AMZ Publicaties 2011. Leiden.
- de Buck, J., W.C. Markus, en G.A. Vos. 1984. "*Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000, Blad 38 West Gorinchem*". Wageningen: Stichting voor Bodemkartering.
- Cohen, K. M., E. Stouthamer, H.J. Pierik, en A. H. Geurts. 2012a. "*Digitaal Basisbestand Paleogeografie van de Rijn-Maas Delta*". Dept. Physical Geography. Utrecht University. <http://persistent-identificer.nl/?identificer=urn:nbn:nl:ui:13-nqjn-zl>.
- Cohen, K.M., E Stouthamer, H.J. Pierik, en A.H. Geurts. 2012b. *Rhine-Meuse Delta Studies' Digital Basemap for Delta Evolution and Palaeogeography*. Utrecht: Universiteit Utrecht.
- Haartsen, A.J. 2009. "*Ontgonnen Verleden, regiobeschrijvingen Provincie Zuid-Holland*". Rapport DK nr. 2009/dk-116-i. Ede: Directie Kennis.
- van der Ham, N.H., A. Timmers, en A. Wagner. 2015. "*Archeologisch onderzoek aan riool vernieuwingen in de Molenstraat e.o. te Schoonhoven (gemeente Krimpenerwaard)*". Archeomedia-rapport A-12-141-R/A14-117-R. Capelle aan den IJssel.
- Kadaster, en PDOK. 2014. "*AHN2 - WCS service*". <http://nationaalgeoregister.nl>.
- Kerkhoven, A.A. 2012. "*Schoonhoven, Wal 16, Gemeente Schoonhoven (Zuid-Holland), Bureauonderzoek en Inventariserend veldonderzoek (karterende fase door middel van boringen)*". Transect-rapport 179. Utrecht.
- Kok, H. 1982. "*Geologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000, Blad 38 West Gorinchem*". Haarlem: Rijks Geologische Dienst.
- Rensink, E., H.J.T. Weerts, M. Kosian, H. Feiken, en B.I. Smit. 2015. "*Archeologische Landschappenkaart van Nederland. Methodiek en kaartbeeld*". Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. <https://doi.org/10.17026/dans-xf6-ywnd>.
- Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. 2016. "*Archis3 - Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed*". <https://archis.cultureelerfgoed.nl/#/login>.
- Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, en Data Archiving and Networking Services. "*e-depot voor de Nederlandse archeologie*". <http://www.edna.nl>.
- SIKB. 2016a. *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) versie 4.0*.
- . 2016b. "*Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) versie 4.0*".
- Vos, P.H., en H. Weerts. 2011. *Atlas van Nederland in het Holoceen*. Amsterdam: Uitgeverij Bert Bakker.

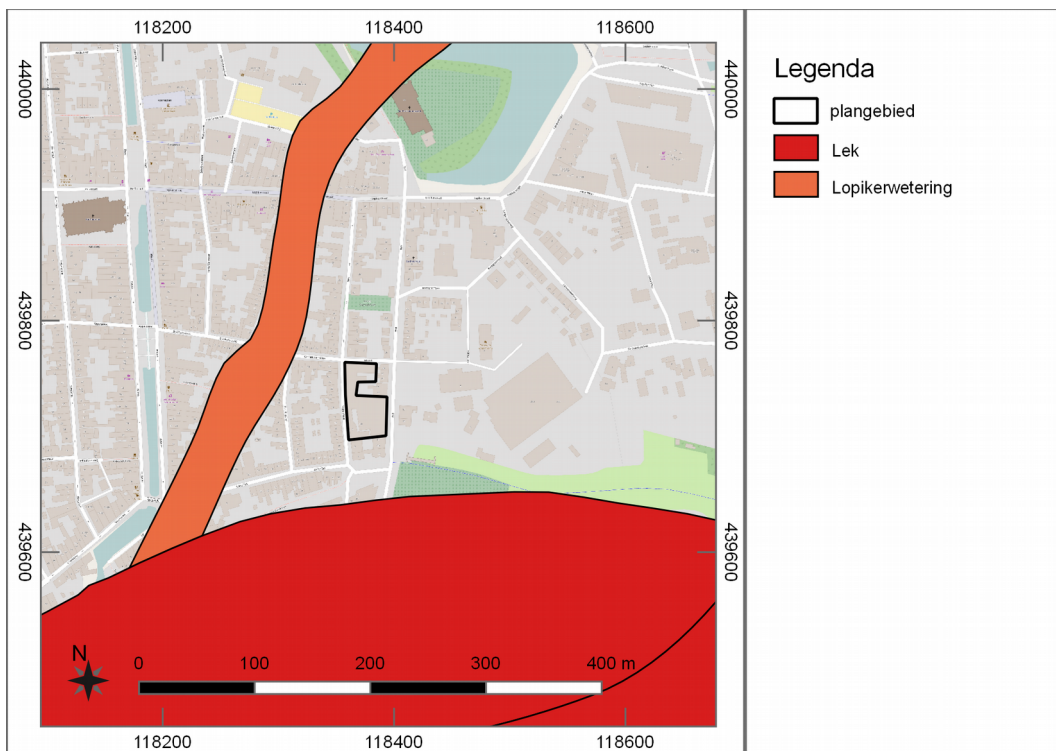
Figuren

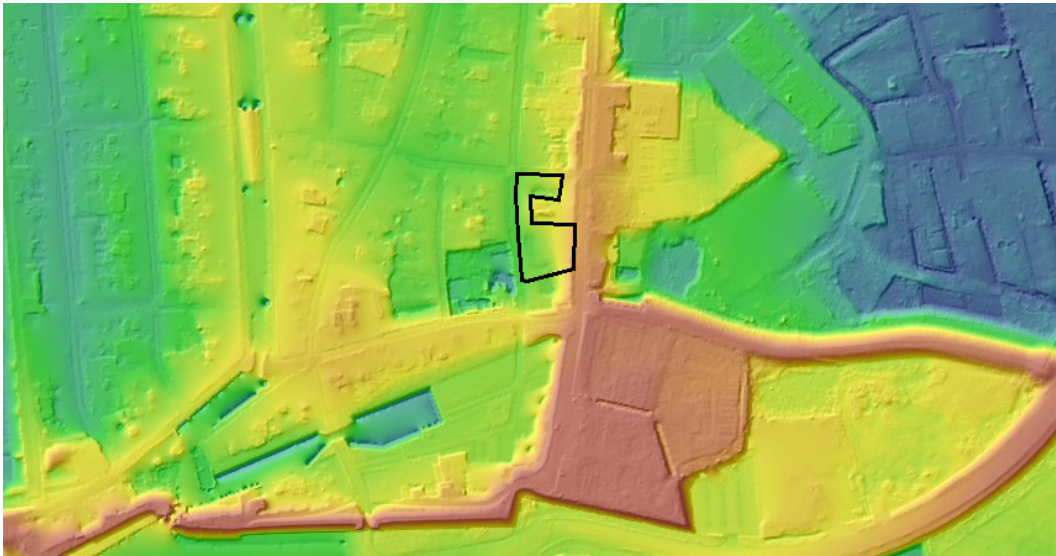
Figuur 3: Locatie van het plangebied.

Figuur 4: Locatie van het plangebied op de Geologische Kaart van Nederland (Kok 1982).

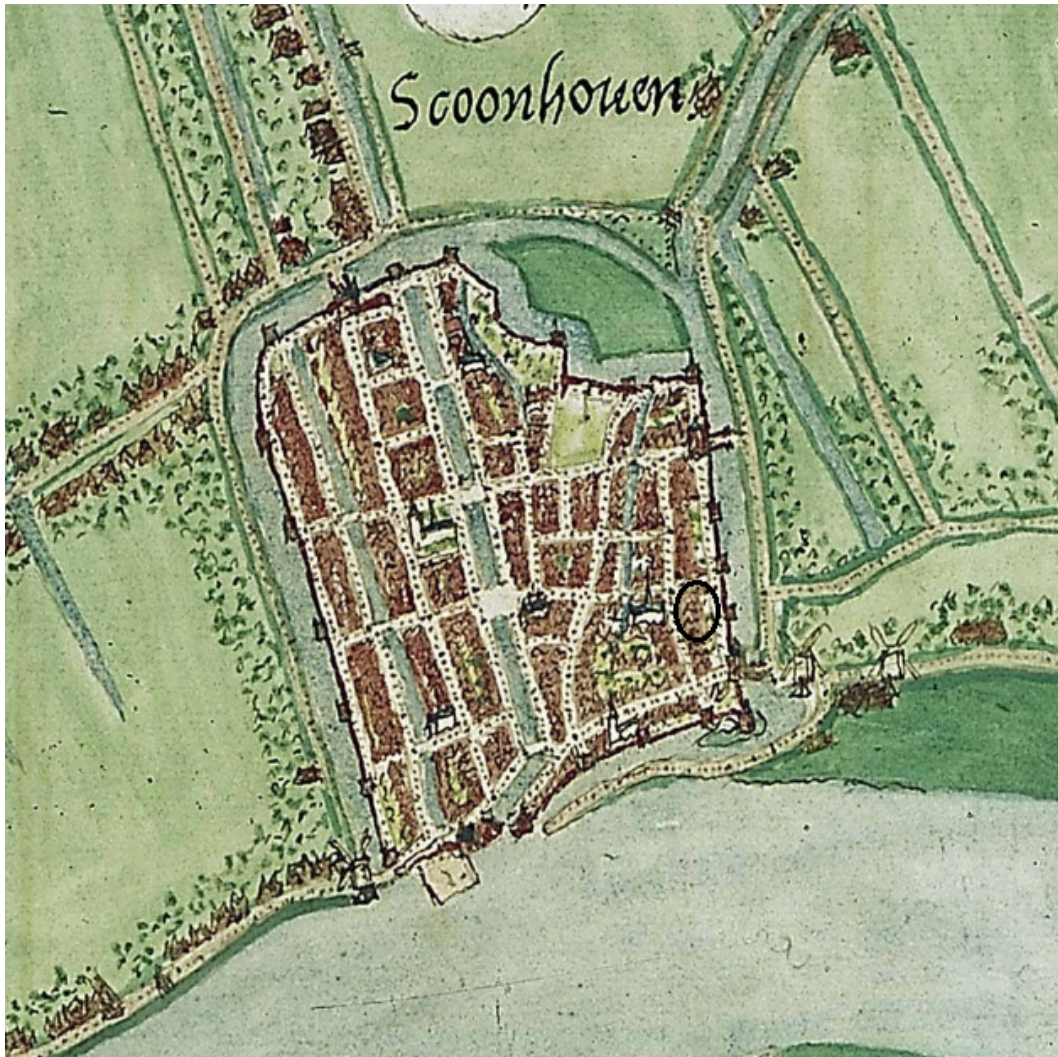
Figuur 5 Locatie van het plangebied op de digitale paleomeanderingkaart (Cohen e.a. 2012a).

Figuur 6: Locatie van het plangebied op het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN). Rode gebieden zijn relatief hoog en blauwe gebieden relatief laag (Kadaster en PDOK 2014).

Figuur 7: Diepte van de funderingsbalken van de bebouwing op basis van bouwtekeningen.

Figuur 8: Locatie van het plangebied (zwarte cirkel) op de stadsplattegronden van Schoonhoven door Jacob van Deventer uit ca. 1550.

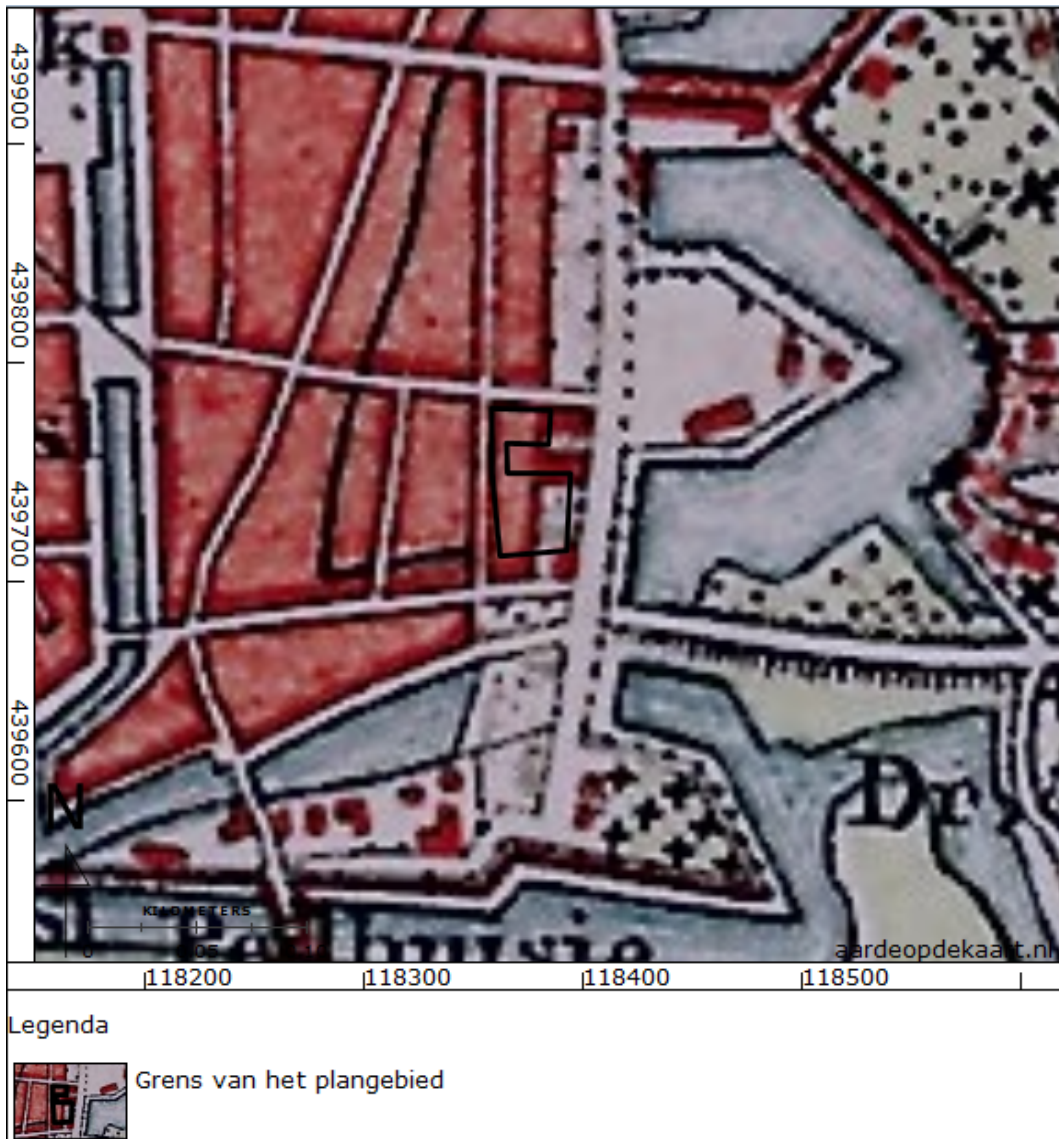
Figuur 9: Locatie van het plangebied op de stadsplattegrond van Schoonhoven door Blaeu uit 1652.

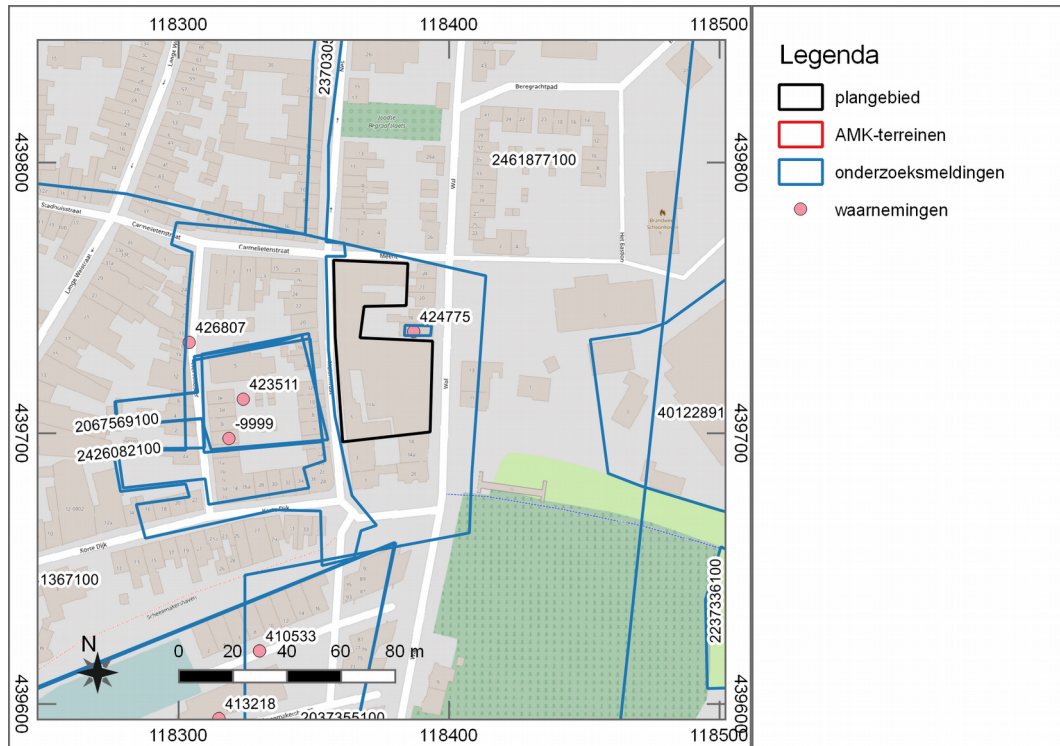
Figuur 10: Locatie van het plangebied op de kadastrale minuutkaart uit de periode van 1811 tot en met 1832. Deze kaart is westgericht.

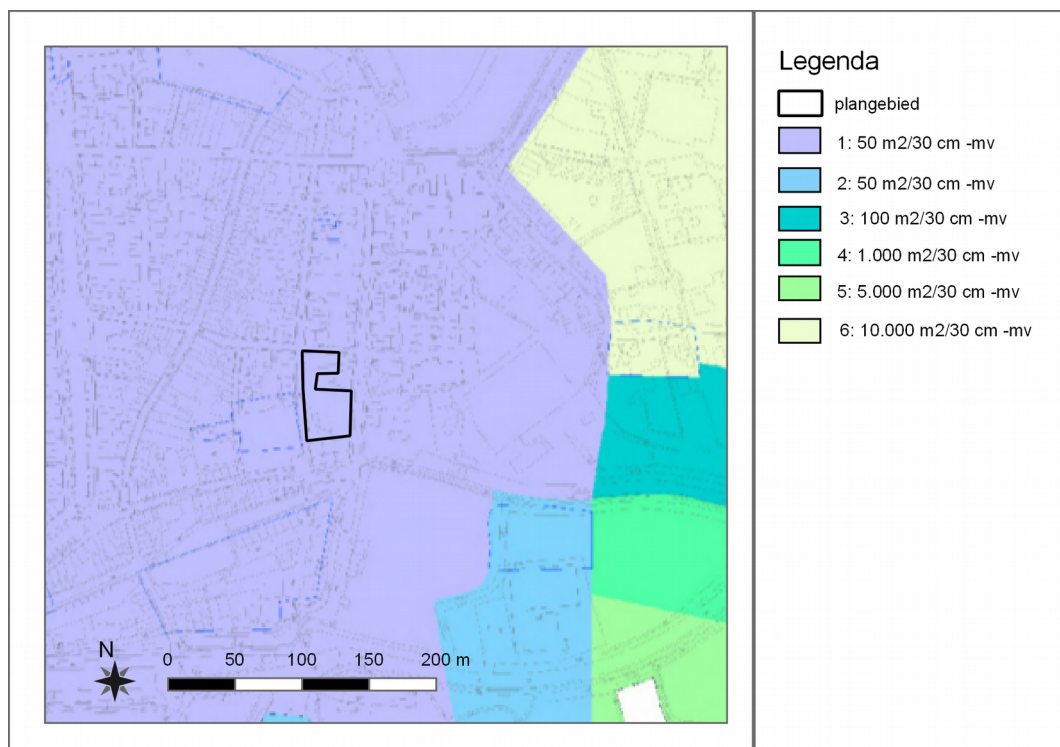
Figuur 11: Locatie van het plangebied op de Bonnekaart uit 1877.

Figuur 12: Locatie van het plangebied op de Bonnekaart uit 1898

Figuur 13: Locatie van Archis-meldingen (onderzoeksmeldingen en waarnemingen) in het onderzoeksgebied (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed 2016).

Figuur 14: Locatie van het plangebied op de archeologische beleidskaart van de voormalige gemeente Schoonhoven (Breimer 2011).